

Tuin+Landschap

10 13 mei 2022

tuinenlandschap.nl

GreenCademy wil landelijke dekking ■ Werken fixeermiddelen bij eikenprocessierups? ■ Elektrische quad met power

Bruggen in het landschap

pagina
18

De spijlen waarop de leuningen van de bruggen rusten, lijken op takken die rechtop zijn gezet.

Bruggen die verschijnen en verdwijnen in het landschap

Ze hebben iets tegenstrijdigs, de nieuwe tuinsieraden van landgoed Windesheim in Zwolle. Enerzijds vallen ze op in het landschap, anderzijds gaan ze op in hun omgeving. De aanleg van zeven slanke toogbruggen ontworpen door NEXT architects samen met H+N+S Landschapsarchitecten is de eerste grootschalige ingreep die na jaren van opruimen iets nieuws aan het landgoed toevoegt. „Een dergelijke verfijning hoort bij een voorname buitenplaats.”

TEKST Miranda Vrolijk FOTO'S Evabloem

Toen Joachim van Plettenberg (1739-1793) eind achttiende eeuw uit de Kaapkolonie terugkwam naar Nederland, vestigde hij zich op zijn landgoed Windesheim nabij Zwolle. Voor de inrichting van de tuin en het park – maar liefst 25 ha – liet de VOC-man zich adviseren door Jacob Otten Husly. Een vooraanstaande architect in die tijd, die onder andere het Amsterdamse Felix Meritus heeft ontworpen en het stadhuis van Groningen. Husly stelde, in lijn met de tijdgeest, een romantische landschappelijke parkinrichting voor met slingerpaden, kronkelvijvers, kleine bouwwerken op heuveltjes en bijzondere bomen.

Van Plettenberg en Husly corresponderden intensief met elkaar. En in een van die brieven maakte Husly een teke-

ningetje van een brug met een kattenruggetje, opgespannen tussen de oevers. Met een knipoog hiernaar heeft NEXT architects uit Amsterdam zeven slanke toogbruggen ontworpen die afgelopen zomer zijn geplaatst op het landgoed. Een eerste nieuwe toevoeging, nadat er jaren is opgeruimd en geschoond op het landgoed.

Voor zover bekend is landgoed Windesheim het enige groenproject dat door Husly is ontworpen. Dat feit alleen al, maakt de tuin- en parkinrichting van Windesheim uniek. „Daarnaast zit het ontwerp van Husly razendknop in elkaar”, zegt Hank van Tilborg, partner bij H+N+S Landschapsarchitecten. Dit bureau kreeg ruim tien jaar geleden opdracht van Stichting landgoed Windesheim om een visie op te stellen hoe het landgoed gerenoveerd zou moeten worden.

‘Razendknop’, omdat Husly door de strategische aanleg van waterpartijen,

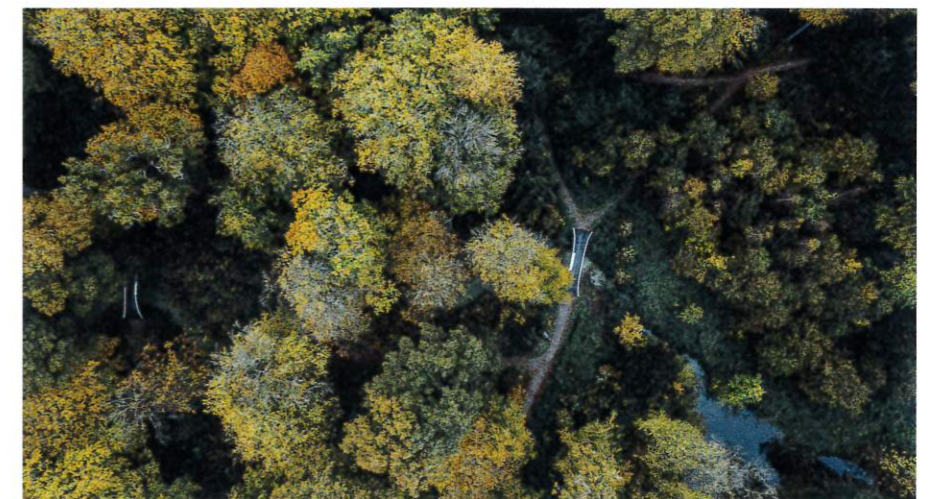
heuveltjes met bouwsels, bomen en een padenstructuur, de wandelaar een verrassende ontdekkingstocht bood. „Elke keer wanneer het net een beetje saai wordt, weet hij je weer te verrassen.” Met mooie vergezichten bijvoorbeeld: dan weer leidde hij de blik naar buiten het landschaps-park op de omringende akkers, dan weer naar de bezienswaardigheden binnen.

Van die oorspronkelijke parkinrichting door Husly was weinig meer te zien. „Het enige wat nog volledig origineel en gaaf was op het landgoed, was de waterstructuur. Alleen was deze niet meer beleefbaar, omdat verschillende bruggen en paden waren verdwenen”, legt Van Tilborg uit. Daarnaast stond een deel van de later aangelegde houten bruggen op instorten.

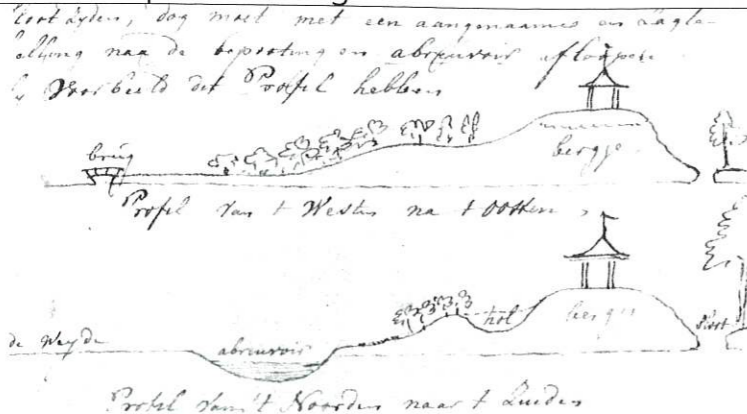
Het Husly-bos bleek echter nog meer schatten te herbergen. De landschapsarchitect weet nog goed hoe hij bij een inventarisatie van het landgoed samen met

De zeven bruggen variëren in lengte van 5 tot 12 m, afhankelijk van de locatie. Het zijn zogenaamde toogbruggen; het stalen brugdek is opgespannen tussen de oevers. Ze hebben geen fundering nodig in de vorm van bijvoorbeeld palen. De watergang wordt daardoor niet verstoord, zodoende gaan de bruggen nog meer op in het landschap.

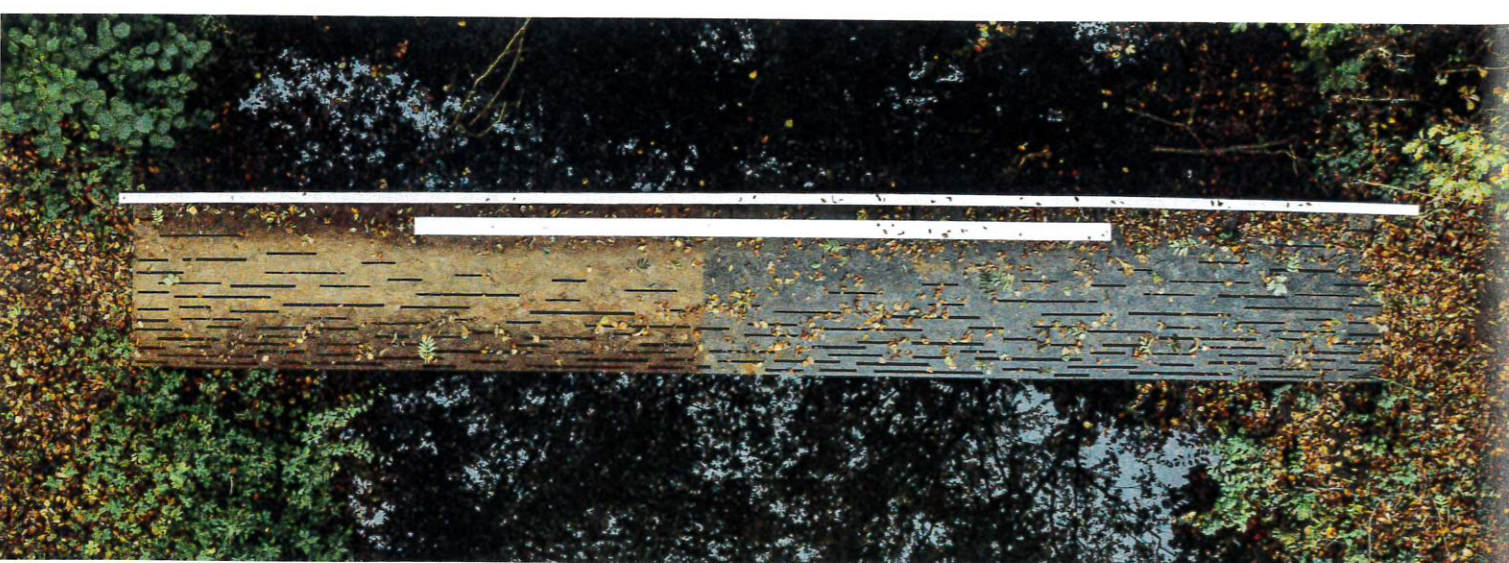
De bruggen kondigen altijd wat aan. Bijvoorbeeld een tweesprong zoals deze meer ‘formele’ brug doet in het gedeelte waar ooit het kasteel stond.

De twee illustraties die Husly maakte in een brief aan Joachim van Plettenberg tonen de profielen van de heuvel met de lagergelegen abreuvoir (drinkplaats voor koeien). Net als toen zijn nu aan weerszijden van de heuvel twee nieuwe bruggen aangelegd. Dit tekeningetje van een toogbrug diende als inspiratie voor het huidige ontwerp van NEXT architects.

Het achtste lid uit de familie is de ruïnebrug. Dit is echter geen brug, maar een uitkijkpunt. Hij loopt niet helemaal tot aan de overkant, maar biedt halverwege het water uitzicht op de fundamenteën van het gebombardeerde hoofdgebouw en de nog wel intact zijnde bij- en koetsgebouwen. Die worden privé gebruikt, daarom past het om hier geen verbinding te maken. „Een moderne folly”, zegt Van Tilborg.

Sommige bruggen bestaan uit meerdere staalplaten. Dat is vooral bij deze goed te zien waarbij de linkerplaat al sneller is gecorrodeerd dan rechts. Dit verschil zal inmiddels verdwenen zijn.

Het brugdek van de twee formelere, wat meer opvallende bruggen versmalt naar het midden toe. De twee witte leuningen versterken deze vormgeving. Het patroon van uitsparingen is hier in de breedte aangebracht en contrasteert daardoor meer. Bij de smallere bruggen verderop in het parkbos lopen de uitsparingen in de lengterichting mee, zo vallen deze bruggen meer weg in het landschap.

zijn collega's als een soort Indiana Jones zich een weg moest banen door het inmiddels tot een groen jungle uitgegroeide park. „Dan stonden we opeens voor een enorme monumentale boom, (bijvoorbeeld de kastanje van de voorplaat, red.) en wisten we: 'deze bijzondere soort staat hier niet zomaar', die is hier destijds op deze specifieke plek aangeplant, bij een vijver bijvoorbeeld of bij een brug.”

Op basis hiervan en een kadastrale minuutkaart heeft het team van H+N+S kunnen deduceren hoe de padenstructuur destijds liep en waar de bruggen zich bevonden. „Die kondigen namelijk altijd wat aan: hier gebeurt wat.” Een oorspronkelijke plankaart getekend door Husly is er niet. Die is verloren gegaan toen Huis Windesheim in de Tweede Wereldoorlog door de geallieerden is gebombardeerd, omdat de Duitsers er kwartier hielden.

Staatsbosbeheer-bruggen

Staatsbosbeheer-bruggen noemt Van Tilborg de houten rechthoekige bruggen die je overal in natuurgebieden kunt vinden én die ook op Windesheim waren aangelegd. „Prima bruggen om mensen van A naar B te brengen, maar dit is een landgoed – cultuur met een hoofdletter C – en hoewel het inmiddels wel zo wordt beleefd, is dit géén natuurgebied. Dit is destijds als een bijzonder buiten vormgegeven, een verfijning met tuinsieraden hoort daarbij.” H+N+S heeft de stichting daarom voorgesteld om na alle opruimwerkzaamheden in het bos, speciale bruggen te laten ontwerpen om iets van de oude grandeur terug te brengen. Men stelde Michel Schreinemachers, partner bij NEXT architects, als ontwerper voor.

NEXT architects is onder meer bekend van de prijswinnende Lucky Knot in de Chinese stad Changsha. Daarnaast heeft het bureau al eerder samengewerkt met H+N+S, zo is ook de Zaligebrug over de Spiegelwaal bij Nijmegen van hun hand.

De bruggenfamilie op Windesheim bestaat uit zeven bruggen die allemaal op elkaar lijken, maar die variëren in lengte, breedte en hoogte. Daarnaast zit er een subtiel onderscheid tussen de twee bruggen die in het parkachtige gedeelte dicht bij het voormalige hoofdgebouw zijn aangelegd, en de vijf bruggen die

verderop in het meer natuurlijke bos liggen. „Hoe verder, hoe meer ze opgaan in hun omgeving”, zegt Schreinemachers. Zo versmallen de twee 'formele' bruggen naar het midden van het brugdek, hebben zij twee leuningen in plaats van één, en zijn de uitsparingen in het brugdek in de breedte aangebracht en niet in de lengte. Door deze verschillen vallen zij net wat meer op. „Alleen zal de bezoeker dit niet direct zien, maar wellicht wel voelen.”

De bruggen zijn gemaakt van cortenstaal, een materiaal dat de architect hier vindt passen omdat het geen onderhoud vergt en omdat het opgaat in zijn omgeving. „Het verdwijnt in het landschap.” Anderzijds is het een artificieel materiaal dat onder invloed van de seizoenen en het weer soms juist contrasteert met zijn omgeving. „Als de brugdekken nat zijn door de regen, wordt cortenstaal donker en vallen ze minder op.”

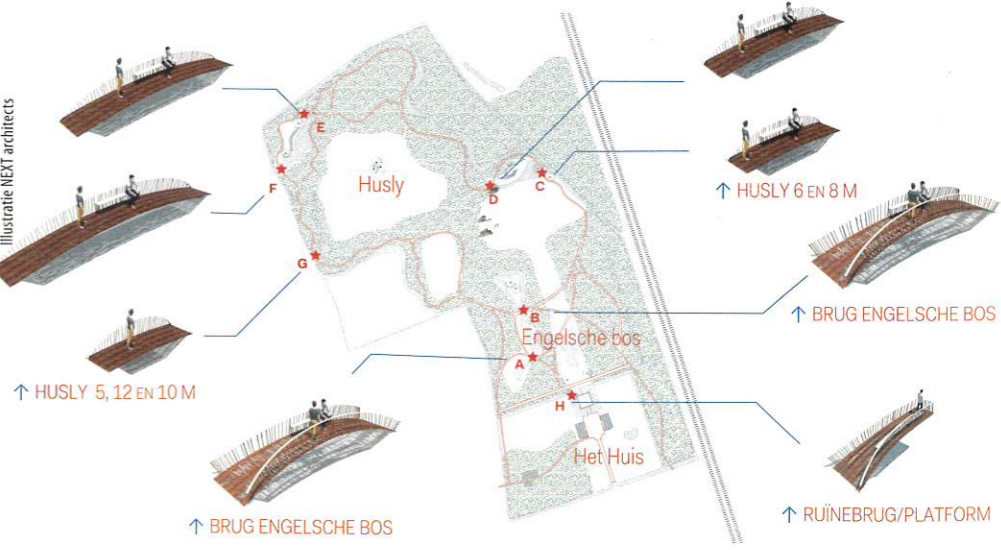
Alle zeven hebben ze witte leuningen gekregen, door die opvallende belijning vallen ze niet weg in het landschap, maar zijn het de aankondigers van iets bijzonders. Een tweesprong bijvoorbeeld, een bijzondere monumentale boom die daar staat aangeplant, óf een mooi uitzicht

over het water. Daarom hebben de bruggen – op één na – allemaal ook een bankje midden op de toeg, afgezet met dezelfde witte belijning. „Die stuurt de blik van de bezoeker en maakt van de bruggen ook een verblijfsplek”, zegt Van Tilborg.

Op rivierklei

Wat het ontwerp mede heeft bepaald, is het feit dat het landgoedbos op de rivierklei ligt. „Goede grond, maar rij je daarover heen met groot materiaal, dan maak je de bodem kapot”, zegt Van Tilborg. De bruggen zijn daarom zo licht en fragiel mogelijk gemaakt. Vandaar de uitsparingen in het brugdek, die ook een esthetische functie hebben. „Wanneer de zon schijnt, geven ze een mooie spiegeling op het water”, zegt Schreinemachers.

Het is voor de architecten van NEXT architects een zoektocht geweest, „Wanneer verworden de bruggen tot decor en hoe blijven ze een verfijning van het landschappelijke ontwerp?”, zegt Schreinemachers. De bruggen zijn daarom terughoudend ontworpen, ze hadden een stuk frivoler kunnen zijn. Maar een beheerste aanpak hoort hier, vinden beiden: „Uiteindelijk gaat het om het landschap.” <

De bruggenfamilie bestaat uit acht leden: zeven bruggen en een ruïnebrug.